

BESEDNA ZVEZA:

To je zveza dveh ali več besed, ki so pomensko in oblikovno povezani.

Primer: »Stara mama« - oblikovno: ujemata se v sklonu, spolu in št.; pomensko: pridevnik stara bolj natančno razlaga samostalnik.

BESEDNA ZVEZA:

- **STALNA:** Stalna besedna zveza je tista, kjer lahko zamenjamo le cel izraz: *Težko kaj naredim, ker mi moj nadrejeni meče polena pod noge.* ← ovirati
 - o Rekla = besedna zveza s posebnim pomenom (frazo) – *zvit kot lisica*
 - o Rečenice = besedna zveza dolga eno poved in ima tudi poseben pomen (pregovori) – *kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.*
- **PROSTA:** Prosta besedna zveza je tista, ki ji lahko zamenjamo eno besedo, pa se pomen ne spremeni: *do drvavnice nismo mogli, ker nam je Janko metal polena pod noge.* ← skakati čez (drva /kosi lesa = polena).

PREGOVORI:

- Kdor visoko leta nizko pade
- Kdor prej pride, prej melje
- Kdor laže, ta krade
- Kdor molči, ta desetim govori
- Kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje
- Kdor čaka, ne dočaka
- Kdor ne dela, naj ne je
- Laž ima kratke noge
- Le rečenega kruha se največ poje
- Brez muje se še čevelj ne obuje
- Jabolko ne pade daleč od drevesa
- Obleka naredi človeka
- Osel gre samo enkrat na led
- Za dežjem vedno posije sonce
- Tiha reka bregove dere

FRAZE:

- Rdeč kot paprika
- Strupen kot kača
- Močen kot medved
- Smrdljiv kot prašič
- Neumen kot noč
- Tečen kot muha
- Laže kot pes laja
- Drži se kot kislja repa
- Brcniti v temo
- Zaletavati se v zid
- **Sopomenke:**
 - o Imeti zegenj – imeti srečo
 - o Biti za limo – biti čez les (nor biti)
 - o Biti na konja – biti na zeleni veji (bogat biti)
 - o Kot listja in trave – kot Rusov/mravelj (zelo veliko)
 - o Ne tič ne miš – ne eno ne drugo
 - o Imeti koga v želodcu – imeti nekoga čez glavo/iti na jetra
 - o ...

PREVZEMANJE BESED

Poznamo domače in prevzete besede. Prevzete besede prevzamemo iz tujih jezikov in se tujega izvora zavedamo. Prevzemamo lahko iz različnih jezikov.

Ločimo:

- besede PRASLOVANSKEGA IZVORA – drevo, zemlja, oblak, nebo, kri,...
- besede, ki so jih Slovenci sprejemali v stiku z drugimi narodi – cerkev, hiša, žep, križ,...
- besede, ki niso slovenskega izvora, so pa PRILAGOJENE – sladkor, kapa, odvetnik, ...

Prevzemanje besed poteka v 4 stopnjah:

- 1) CITATNA (tujka se piše in izgovarja tako kot v prvotnem originalnem jeziku) – pommes frites, coca-cola, grape fruit
- 2) POLCITATNA (tujko prilagodimo v zapisu in izgovoru in jo prilagodimo slovničnim pravilom sloveščine) – pomfrit-0 (-a) → pregibamo, grejpfрут
- 3) KALK ali dobesedni prevod – vroči/pečen ocvrt krompirček, grenki sadež
- 4) ZAMENJAVA S SLOVENSKIM IZRAZOM – krompirček, grenivka

Primeri:

- Grill – gril – peči – žar
- Disco – disko
- Hot dog – hotdog – vroči pes – vroča hrenovka
- Jeep – džip – terensko vozilo – terenec
- Rent a car – rentacar – sposoja vozil – izposojevalnica avtomobilov
- Cafe – kafe - / - kavarna
- Mixer – mikser - / - mešalec/mešalnik

SLOGOVNO ZAZNAMOVANE BESEDE

Slogovno ZAZNAMOVANE besede – tiste, ki jih NE smemo uporabiti v vsaki situaciji (pomanjševalnice-psiček, žargon- šraufenciger, narečne-marela, sleng-ful, vulgarne-pička,...)

Slogovno NEZAZNAMOVANE besede – tiste, ki jih lahko uporabimo v vseh situacijah (knjižnično – pes)

Slogovno zaznamovane besede so:

- 1) POMANJŠEVALNICE: psiček, čeveljček, knjigica,...
- 2) LJUBKOVALNICE – srček, miška,...
- 3) VULGARNE B – pizda, kurba, ...(vezane na spolne organe)
- 4) ŽARGONSKE B – čvek, auspuh (vezane na poklic)ž
- 5) SLENGOVSKESKE B – (vezane na angleščino, srbohrvaščino) – ful, kul,...
- 6) NAREČNE – marela, štrudelj,...
- 7) KLETVICE – madona, tristokosmatih,...
- 8) ZMERLJIVKE – kreten, prasec, ...
- 9) ZBADLJIVKE – debeluh, babura,...

JEZIKOVNI PRIPOČNIK

- 1) SLOVENSKA SLOVNICA (Jože Toporišič):
Nastane 1991, SS – kratka, belo-rumena
Obdelana je koravnina (glasoslovje, besedoslovje, skladnja,...)
Gradi na strukturalizmu
- 2) SLOVENSKI PRAVOPIS:

2001, SEZU – izdaja, moder, SP – kratica
vsebuje 2 dela:

- PRAVOPISNI DEL:
 - o velika in mala začetnica
 - o ločila
 - o naglaševanje
 - o pisanje skupaj in narazen
 - o deljenje besed
 - o raba tujk,...
 - SLOVARSKI DEL
- 3) SLOVAR : SSKJ, 2002, SEZU, moder ali bel, ima 110 000 gesel (beseda, ki jo iščemo)
 - 4) ENCIKLOPEDIJA SLOV. JEZIKA (1992) (J. Toporišič)
 - 5) REVIJE IN ČASOPISI: Slavistična revija, Jezik in slovstvo

SLOVAR:

Gesla – beseda, ki jo iščemo v slovarju

Geselski članek – vse kar je o besedi v slovarju napisanega:

1. GLAVA in ZAGLAVJE = beseda + vse značilnosti do št. 1 (bél –a-o stil – ó [beu], prid. (é) 1. (zapis besede, naglas, izgovor in slovnične lastnosti besede)
2. ILUSTRIRANO GRADIVO IN POMEN BESEDE = vse od št. 1 do konca